



ORADEA-MARE (NAGYVARAD)

Dumineca 3 Maiu st. v.  
15 Maiu st. n.

Va esi joi'a si duminec'a.

Redacțiunea în  
Közép-utca nr. 395.

Nr. 34.

ANUL XVII.

1881.

Prețul pe un an 10 fl.  
Pe  $\frac{1}{2}$  de an 5 fl.; pe  $\frac{1}{4}$   
de an 2 fl. 70 cr.  
Pentru Români'a 2 galbeni.

## Valea Rocnei în Transilvani'a.

— Schițe de caletoria. —

Transilvani'a, un adevărat cuib de raiu, are o mulțime de locuri, unde ochiul iubitor de frumusețe poate să-și afle desfetarea cea mai placută. Puține înse din aceste pot emulă cu valea Someșului mare. Și cel ce a caletorit vr'odata prin această încântătoare vale, nu o va mai uită în veci.

Someșul mare își ia începutul prin mai multe ramuri, dintre cari mai de frunte sunt două; unul — cel mai mare — din sus de Rocna-nouă seu Șanț, — celalalt de pe isvorul băilor, parte din treiânghiul munților Scorosului, Dâmbul Crucei și a Cicerei, cari aparțin muntelui principal Ineul, parte dela pôlele muntelui Cractunel, care aparține muntelui principal Galaț.

Toți acești munți fac parte din Carpații transilvani, cari se estind ca o ghirlanda, începând din partea de cătra mieđa-nöpte spre resarit și mieđa-đadi, și cuprind Transilvani'a, — scump'a patria a Românilui, cu un brău de paduri de brad purure verde, inspirând astfel speranța popórelor cari locuiesc aceste plaiuri, că va veni timpul când toate se vor bucură de fericirea dorita.

În această vale ținutul Rocnei este per excellentiam muntos, dar nu puțin fructifer, căci munții fiind situați în partea nord-ostica a acestui teritor, il apera de vânturile nord-ostice, cari de regula anuncia crivețul; dar și locuitorii îmbunetațesc pamântul, căci sunt ömeni sirguinciosi și lucratori.

Munții: Ineul,

Galaț, Cibleş. Rotundul, Craciunelul și alții, stând ca niște statue pe pedestalul lor de granit, și redicându-și fruntea majestatica și pleșuva d'asupra altor piscuri ale Carpatilor nordici transilvani, par că vestesc caletorilor, că în acest ținut locuiesce un popor ăncă verde, care se cobóra din acea colonia mare, care a venit aci „ex toto orbe romanorum”, căci aici se afla comunele: Salva, Romuli, Parva, Nepos!

Despre acest popor a đis capitanul Tanolli, în poemul seu latinesc compus în onórea colonelului nascut din Tirol br. Carol de Enzenberg:

Has igitur prisca genti de stirpe Quiritum  
Romulidae terras habitant  
Obstupere, novas mirantes undique formas  
Romulidae, atque ingens animo fiducia crevit.

Acest ținut pe care mi-am propus a-l descrie, fiind situat între Maramureș și Bucovin'a, consta din comu-

nele fostului al II-lea regiment românesc de granița, Rocna vechie — în vechime Ruconiul — Rocna nouă seu Șanțul, Maier, San-Giorgiu, Magura, San-Iosif seu Poiana, Leș, Ilva mare, Ilva mica, Feldru, Rebra mare, Nepos seu Vararia, Rebrășora, Nased capital'a fostului district de același nume, — Salva, Parva, Hordou, Bichigiu, Telciu, Romuli, Mititeu, Mocod, Zagra, Gaureni, Runc, Poieni și Plaiu.

Înainte de a. 1472, când a fost incorporat cu cetatea Bistriței, a fost și este pâna în prezent, locuit exclusiv nu-



Mohamed-EI-Sadyc pașa, beiu de Tunis.

mai de români liberi, cari în vechime erau numerați „inter nobiles de comitatu Doboca“, și au format așa numitul „districtus Rocnensis“, care se bucură de toate libertățile, drepturile și privilegiile ce resulta din constituțiunile și dreptul public al patriei noastre Transilvania, din care cauza aceste drepturi privilegii și libertăți au fost recunoscute și de către regii Ungariei Matea Corvin, Wladislau și Ludovic al II-lea.

Acest popor liber a trait și traesce până în present, dela descălecarea Românilor sub Traian în acel ținut, care a trecut prin atâtea transformări politice, cu singur'a excepțiune acelor 88 de ani, cât a stat sub comand'a militară, și și-a versat sângele pentru patria și domnitor, usând de toate drepturile avitice, de și a fost mai de multe ori amenințat din partea Sasilor dela Bistrița, de a-și perde tot ce a avut și a fi supus la iobăgia hidōsa, precum se vede din tumultus 23 pagorum districtus valachici Bistritiensis în contra magistratului dela Bistrița, precum și din actele referitoare, la acea cauza trista din anii 1747, 1751, 1771, 1760 și 1762. Nrii guberniali 711, 622, 905, 227, 1642, 66 și 2421, apoi din rescrisul comandai militare din Sibiu d'to 6 martie 1762, prin care declara, că pentru ajungerea unor scopuri mērșave pentru a putē rapī și jafui pe poporul românesc nu-i mai concede nici un brachium militare (ut hacce i. e. adasistentia militari, abutatur ut per eandem, uti praesens casus testatur spolia et depraedationes excerceantur.)

Din trecut mai amintim navalirea tatarilor lui Cinghis Chan dela 1241, care prefacū capital'a de atunci — Rocna vechia — în ruine, precum și o alta catastrofa la 1717; dar toate aceste nu-i stinsera esistinț'a.

Cât de poporata a putut sē fia acēsta capitala a districtului „valachorum Rocnensis“, se pōte deduce de acolo, că dupa marturisirea lui Rogerius dedea 600 de calareți întru aperarea confinielor și 2000—3000 de plaiesi!

Dar vai! poporul cel brav trebui sē îngenunchie și sē mērga în captivitatea tatarilor, chiar când voiă sē serbeze înviarea lui Christ; preoții românilor de atunci, Domide, Marcu și Anastasie, în loc de a serbă Pascele, trebuira sē iee spad'a și buzduganul și în fruntea poporului sē se lupte cu păgâni, până când cađura unul câte unul, ca cei 300 de bravi din timpii clasici ai Greciei, și întocmai dupa cum facti fratele lor de cruce preotul Lupul dela Borșa în 1717 în societate cu dorbantul Teodor Craciunescu la locul numit Strēmțur'a Marmăției.

Dar acesti din urma fure mai norocoși, căci sfarimara și nimicira pe inimieii lor; înse cei d'antâu avura o sōrte mai trista, muierile și baietii lor mace-lariți luara mōrtea din mâna păgâna, locuințele lor cađura în ruine, numai biseric'a româna și trunchiul tur-nului celui mareț, care mai stă și astăzi, înfrângēnd toate tempestățile, și boltiturele cele gigantice cladite din pietrii de trachit, pe care s'au redicat mai târđiu Rocna de astăzi, ne mai arata, cât a fost de tari, cât au fost de mari, cât a fost de avuți stramosii nostrii, cari au sciut luptă pentru avitul lor, pentru onōrea lor și pentru marirea virtuților strabune, care ni li-au lasat noua de unica moștenire, și care și noi li-am dovedit în sute de batalii totdeuna cu drapelul fluturând!

Dar :

Unde-s timpii de marire  
Ai stramosilor români,  
Ce muriau cu fericire  
Resbunând p'ori ce păgâni?  
Dragi copii ai României,  
Voi ce pōte ați uitat,

Că pe câmpii bataliei  
Moșii vosri au picat,  
Ascultați cum spun beștrâni  
Ca erau pe-atunci Români!

(Va urmă.)

Vasilie Bașota.



## Riul plânge...

Riul plânge jos în vale,  
Dorul, mândro, mi-i pe cale  
Se aște urmele tale.

Dar când sōrtea e vitrēga,  
Cine sci 'ntâlni-te-a draga,  
Se 'nconjure lumea 'ntrēga.

Mândra, de te-a 'ntâlni dorul,  
Șterge-i de pe frunte norul,  
Desmērda-l cu sinișorul.

Mi-l primesce și-l alina,  
Mi-l adă și-l lēgana,  
De-i vedē că greu suspina.

Când s'a rentornă, fă bine,  
Dă-i un sarut pentru mine  
Durerile sē-mi aline.

Când se duce dorul june  
Menat de dureri nebune,  
Nu sci capul unde-și pune.

Doru-i ca vânturile,  
N'alege carările  
Cându-l mēn durerile.

Iason Bianco.

## Discuțiunea ortografiei rom. în Academia.

(Urmare.)

(In sedinti'a XX, la 30 martie (11 aprile).)

DI Maiorescu, ca raportor, da lectura paragraful 11, devenit 10, în următoarea cuprindere :

„Accentul ' întrebuițat până acum peste e și o pentru a esprima diftongii ea și oa, este atât în contra regulii scrierei românesce : că acele sonuri române, pentru care se scie liter'a latina corespunđetōre, se scriu cu acēsta litera, cât și în contra naturei semnelor, nefiind chiamat accentul în nici un alfabet a esprima pe a.

Dar accentul ' este chiamat a esprima vocala intonata, đic aperatorii acestei scrieri, și fiind că diftongii ea și oa provin totdeuna din e și o intonat, trebuie scriși é și ó, așa cere principiu etimologiei române. La acēsta se pōte respunde : ori de unde ar proveni ea și oa, din momentul în care vocalele e și o, au primit o schimbare fonetica, pentru a cărei scriere se afla o litera în alfabet, nu pot fi lipsite de acēsta scriere penali se descoperi una noua. Dēca dar e și o, din caussa intonării, și-a însoțit un son, pentru care esista liter'a latina corespunđetōre, adēca a, nu pot fi scrise altfel de cât prin ea și oa. Altmintrelea pierdem consecinț'a și întrăm în deplin etimologism. Iēr obiecți'a, că nu se vede dēca ea și oa trebuiesc citite ca diftongii ea și oa și nu e-a și o-a, nu ne pare întemeiata. Căci

scrierea nu este silita a aretă absolut toate nuanțele vorbirii, și așa nu este nici numită a aretă diftongare. Dacă ar fi altfel, de ce atunci s'ar margini esprimarea diftongilor la ea și oa și nu s'ar întinde la toți diftongii, d. e. iubesc, voios, iepure, aluat, cautat?

Dar afara de acesta, nu este exact, că ori ce e și o intonat, se preface în ea și oa. Regul'a exactă ne o dă Pumnul: e intonat, deca în silab'a următoare se afla a, ă și mai rar e, se preface în ea; în celelalte cazuri rămâne e, de și este intonat; d. e. vorbesc, vorbesci, vorbescă, obștească, obștească; șapte, șearpe, alaturea cu șapte, șerpe. O intonat deca este urmat de ă și e, se preface în oa, dar înainte de i și u rămâne o, de e. port, porți, poarta, moarte, moarta mortul, morții.

Așa dar semnul accentului de intonare pus deasupra lui e și o ar pute să aiba numai atunci înțelesul diftongului ea și oa, când în adevăr ori ce e și o intonat s'ar preface în ea și oa. Dar fiind că precum am vedut, nu este așa ci din contra e și o, de și intonate, în jumetatea casurilor nu se preface în ea și oa, însemnarea lor cu accentul intonării pentru a le aretă diftongarea este lipsita de logică.

Un alt argument în contra numitului accent ne pare a fi următorul; acel a ce și-l însoțese unele ori vocalele e și o, când sunt intonate, nu este o simplă neglijența a limbei, ore cum un obicei fonetic, care ar pute tot așa de bine să dispara din pronunțare și căruia dar i este de ajuns de a fi numai aretat în trecut prin semnul intonării; acel a din contra a ajuns a fi în limb'a noastră tot așa de important ca și sonul radical, din care provine, fiind că unele ori-l consuma chiar pe acesta și rămâne singur.

De es. din veara, peana, peara, vearga, vearda, measa, afoara etc., Românul a făcut vara, pana, para, varga, varza, masa, afara etc., și adese acolo unde a pastrat diftongul ea, l'a prefacut în ia de es. piatra, iapa etc. (Legea fonetică este, că ea și oa tind a se preface în a mai ales după labiale și r, une-ori și după sibilante.) Acesta pierdere a lui e din diftongul ea și prefacerea lui în simplu a este așa de înradicinată în limbă, în cât unele cuvinte cu un e primitiv sunt apoi variate în declinare ca și când ar fi avut un a primitiv. Pe când de exemplu în pluralul din pana, para, varga se reînfașează e și se dice pene, pere, vergi, în alte cuvinte analoge, nu se mai înfașează nici atunci, ci a se schimbă în ă ca un a primitiv: țara, țari, prada, prași etc.

Caracteristic este și exemplul unui oa provenit din o, ci din a primitiv: foame din lat. fames. Este dar cu neputința de a ascunde sub accent sonul a provenit din intonarea lui e și o.

Acesta argumentare nu este înse împărțita de întreg'a comisiune; unii membri susțin a se pastră scrierea é și ó, între acestia e dl Baritiu, care a fost totdeauna de parere, că în genere trebuie luata de principiu ortografic etimologia marginita la formele actuale ale limbei române. Rămâne, ca în urma unei discuțiuni generale a dv. tuturor, să decida majoritatea voturilor și asupra acestei controversă.

Se înțelege, că cercetarea noastră de mai sus s'a raportat numai la casurile, când ea și oa proveniau în adevăr din lungirea lui e și o prin accent. Căci în celelalte cazuri, unde a este din capul locului o vocala de sine statătoare cu un înțeles propriu gramatical, chiar cei ce de altmintrelea scriu é cu accent, trebuie să însemneze pe a deosebit. De es. face făcea, duce ducea. Aici a este vocal'a fleționara a imperfectului și a scrie face, ducé ar fi în ori ce cas o greșela de ortografie. Asemene trebuie să scrie stea și nu sté.

Dl raportor resumând subiectul discuțiunea se deschide.

Dl Urechia n'a putut lua parte la desbaterile de anul trecut fiind absent, dar dlui este alaturea cu fonetistii cari nu fac resboiv derivărilor din propri'a limbă. În cazul de față înse, cu parere de reu, nu va fi pentru concludiunea raportului comisiunii relativa la ó și é (cu accentul acut). Acest raport dice spre a combate pe susținătorii lui ó și é cu accentul acut, că se cuvine a însemná alaturea cu o și cu e liter'a a fiind că din caus'a intonării și a însoțit acest son, pentru care exista liter'a latina corespunzătoare. Este eróre e și o în casurile ca încerca, tórna, nu și-au însoțit sunetul lui a, ci s'a transformat énele în niște sunete speciale nòue. Nu este exact că é și ó se pronuncia ea și oa, fia chiar diftongate, ci la rostire urechia mea simte o neîndoiósa deosebire între é și ó și ea și oa, de mirare! idealul fonetistilor ar trebui să fia ca de fia care sunet să avem semne speciale. Dacă este așa, apoi cum de venim să cerem ștergerea din alfabetul nostru a semnelor é și ó, cari sunt icónele nu a lui ea și oa ci a unor sunete sui-generis? Dl Urechia ar înțelege să céra acesta etimologisti ultrași, cari voiesc să conserve toate sunetele care usul le-a topit séu macar să le însemne locul cu un apostrof. Dl Urechia vede în mântinerea semnelor speciale é și ó și o înlesnire de învețare a ortoepiei române.

Afara numai de veți conveni să aninați, dice dumni'a lui, un alt semn diftongatelor vocale ea și oa ca ochiul să le scie anume când sunt diftongate, cu anevioia ar pute un străin să nimerésca în rostirea lor adevăratul sunet. Apoi de cât să mai inventăm semne nòue, nu e mai practic să nu lapedăm un mod de a scrie sunetele în cestiune, deja adoptat și cunoscut?

Nu me ocup, adaugă dl Urechia, cum veți conveni să se scrie: véra ori vară, péna ori pană, vérza ori varză... de și este bine ca pe cât timp aflăm în o provincia româna forme mai corecte să nu dăm ca norma pe cele necorecte, numai pentru că sunt forme moldovenesci ori muntenesci. Reserv cestiunea acesta și me marginesc a ve cere să nu lipsiți grafi'a româna de semnele é și ó, cari: áncă odată, n'aú a face cu e-a și o-a, nici numai diftongii ea și oa.

Dl Chintescu nu distinge în ea și oa, ca dl Urechia, sunete de o nuanța cu totul particulara sui-generis, ci diftongi ca și alții pronunțati prin o singura emisiune de voce; e și o s'aú deschis, precum e din pellis, s. es. s'a diftongat în ie: piele. Nimenea nici susținătorii scrierii lor întregi, nu vor a face din ei o-a, e-a, precum pretinde D. preopinent, căci atunci ar constitui două silabe. Prin urmare, reproducerea lor prin e și o cu accent acut trebuie legitimata în alt mod. Ea resulta ca necesitate logica din întregul spirit al proiectului de ortografie, cum s'a votat până aci, din principiul fundamental a etimologiei în marginele limbei române. Spre a învederá acesta, dsa reamintesce că s'a admis reintegrarea atât a sunetelor consonantice cât și a celor vocalice, unde se pronuncia altfel de cât sunetul primitiv al limbei române. De acea s'a conservat p. es. sc când se modifica în șt înainte de e și i: cunosci, pesce, fiind că cunoscu, cunoscuí, pescar; asemene s'a urmat cu z nascut din d: grindí, auđi, pentru că se dice grindă, aud. În privința sunetelor vocalice s'a aplicat același principiu. Am scris s. es. pěr, věr, vėd cu ă cu semnul scurtării, ca provenit din e: peri, veri, vede, vedere. Cu modul acesta imaginea unui cuvėnt și a derivatelor lui nu ni se înfașeaza ochilor altfel dela singular până la plural séu dela o persóna la alta. Putem procede altmintrelea în privința lui ea și oa?

(Va urmá.)

## S A E O N.

## Calindarul septemănei.

Ziua sept.	st. n.		Numele sântilor și serbatorile.	Sorele	
	v.	n.		resare	apune
Duminica	3	15	S. Muc. Timoteiu.	4 29	7 31
Luni	4	16	Mța Pelagia.	4 28	7 33
Marti	5	17	Marea Mța Irina.	4 27	7 34
Mercuri	6	18	Drept. Iov.	4 26	7 35
Joi	7	19	S. Muc. Acachie.	4 25	7 36
Vineri	8	20	† S. Ap. și Ev. Ioan.	4 24	7 37
Sâmbeta	9	21	Pror. Isaia.	4 23	7 38

## Sosirea primaverii.

Primăver'a cea verđia,  
Cu costi'a-i auria  
Mi-a sosit voios in țera,  
Dragulița primăvera.  
Și-a adus un dulce sôre,  
Și-un sin plin de lacrimiore,  
Și-au adus o luna plina  
Ca s'o scalde in lumina.

Cu aceste cuvinte dulci salută marele nostru poet Alecsandri sosirea primaverii. Și lira româna nu ar pute intona sunete mai armonioase decât aceste.

## Sosirea primaverii!

Ce mult conțin aceste două cuvinte. Conțin veselie și bucuria mare dar conțin și dor amar!

Cine e acela, care se nu aștepte cu sete sosirea primaverii și se nu suspine după ce a trecut. Și cine e acel bătrân, care se nu lacrimizeze după zilele frumoase ale tinerețelor sale? Pentru că primăver'a se asemenă cu tinerețele și o asemenare mai potrivita decât acesta nu se poate.

Primăver'a și tinerețele sânt acele timpuri, în care florile, fluturii speranțele și dorul inimii cresc sub „un dulce sôre“.

Și primăver'a mult dorita ne-a sosit!

O mare nemarginita de flori, îmbracate în colorile cele mai vii răspândesc miros îmbetator și delectăza ochii. Și în craterul fia-cărei flori e ascunsa o speranța mai via și mai dragalașa decât însași flôrea. Fluturi sburdalnici cu aripioare ușore sbôra veseli în aerul curat și saruta floricelele dalbe; dar nu rar se întemplă, că fluturul înșelat saruta flôrea veninosa și platesce cu viața ușurința sa. Paserelele au început concertul lor armonios și intona melodii, care glasul artistului și instrumentele cele mai complicate, nu le pot imita; melodii sublime de dor și jale, de veselie și voinicia. Sôrele cald vërsa darul seu nemarginit peste flori și fluturi și sub influința sa binefacătoare cresc speranțele și — zefirul se légana.

Speranțele fac primăver'a placuta și cei ce sperăza mai mult o aștepta cu mai mare dor.

Dar primăver'a aduce și dureri. Ea deștepta dorul adormit în decursul iernii.

Lunc'a ride și n'verdesce,

Dor n' suflet se trezesce.

dice poetul.

Și precum palesce și se usuca flôrea în timp nefavorabil, așa palesce tinerețea sub dorul arđator al inimii; căci în fia-care flôre pere o speranța. Multe flori uscate acoper pamântul sub ramurile pomilor la sfârșitul primaverii și abia o parte mica din ele ajunge se

desvôlta fructele: puține speranțe din cele multe ale tinerilor ajuns, se se realizeze...

Primăver'a este anutimpul, când se bucura natur'a întréga și cu ea împreuna tot ce e într'ens'a.

În tineri se desvôlta fantasi'a despre o viața dulce și frumoasa ca primăver'a, în care traiesc. Bătrânii suportă mai ușor greutatea anilor, ce apăsa pe umerii lor. Bogații își afla fel de fel de plăceri prefacându-și traiul — în traiu dulce; ier saracii nu mai pórta frica de fôme.

Cu un cuvânt primăver'a a remas ca vecinica amintire — o umbra palida a vieții celor d'ântai ômeni din paradis.

Se ne bucurăm cu natur'a și se cântăm dimpreuna cu poetul:

Sôrele voios petrunde  
În bordeiu, ca și 'n palat,  
Întristarea-acum s'ascunde,  
Sufletul mi-i ușurat.  
Cântă suflete cu-alaiu,  
Ah! căci e lun'a lui maiu!

Dragina Mera.

## Sesiunea gen. a Academiei Române.

## Ședința XX, la 2/14 aprile.

Se citește adres'a Academiei de Buenas letras de Barcelona, prin care tramite Academiei române tomul al III al memoriilor sale. Se decide a se admite schimbul cerut.

Dl T. Maiorescu anuncia, că a terminat redacțiunea regulata a conclusiunilor date de Academi'a în anul trecut și de est-timp asupra raportului comisiunii pentru scrierea cu litere latine. Lucrarea dlui Maiorescu „Regulele ortografiei române“ se pune la ordinea zilei.

Se procede la alegerea prin vot secret a secretarului general, în locul remas vacant prin demisionarea dlui Al. Odobescu. Dl V. A. Urechia întrunind  $\frac{2}{3}$  a voturilor, după art. 16 din statute, dl președinte îl proclama de secretar general al Academiei. Dl Urechia mulțumesc de onôrea ce i s'a facut.

Dl Ion Ghica cedéza președința dlui T. Maiorescu și dă lectura raportului general al comisiunii pentru premiele Lazar, Heliad și Nasturel Herescu.

Dnii Baritiu și Odobescu citesc raporturile speciale despre cărțile dlor Hașdeu, Meitani și Odobescu.

Dl I. Ghica amintesc că votul asupra cărților de premiat este a se face cu  $\frac{2}{3}$  din numărul membrilor prezenți.

Dl Ștefanescu întreba că pune-se-vor la vot și cărțile respinse de comisiune?

Dl I. Ghica afirma, și unit cu parerea dlui Sion, propune se se încépa votarea cu operele cari sânt prezintate pentru premiele Nasturel, și, anume cu acele cari au fost primite de comisiune cu majoritate seu minoritate, și apoi se se tréca și la cele ce au fost respinse de comisiune.

Dl Odobescu citește din nou conclusiunile raportului dsale, votate cu unanimitate de comisiune, și prin care se propune acordarea premiului mare Nasturel-Herescu, dlui V. Alecsandri, iubitelui și ilustrului poet al națiunii române și autorul dramei Despot-Voda. Se procede la vot și Academi'a unesc sufragiile ei cu ale comisiunii. Dl președinte Maiorescu, proclamă rezultatul votului în aplausele prelungite ale Academiei. Aceleși aplause repetite salută reintrarea în sala ședințelor a dlui V. Alecsandri, după proclamarea votului.

Se procede la votare asupra cărților propuse a se premia cu premiul Lazar. Se votéza asupra operei dlui

P. S. Aurelianu: „Țăr'a noastră“ și Academi'a acordă sufragie sale acestei opere. (Aplause).

Se votăza asupra cărților de premiat cu premiul Heliad. Se pune la vot cartea dlui B. P. Hașdeu „Cuvinte din betrâni“ și Academi'a onora acăsta lucrare cu sufragie sale regulamentare. (Aplause.)

Dl președinte, consultând Academi'a, decide ca luni 5/17 aprilie să se țină ședința solemnă de încoronarea laureaților și de închiderea sesiunii anuale. La acăsta ședința biuroul va invita pe Majestățile Lor Regele și Regina.

## Sinodul eparhiei Arad.

### Ședința V, la 4 maiu demință.

La recercarea consistoriului din Caransebeș, se institue o comisiune juridică pentru tractarea cestiunii sesiunilor de controversa cu parochiele greco-catolice; în acăsta comisiune s'au ales: Petru Chirilescu protopresbiter, Iosif Goldiș protosincol, Vincențiu Babeș, Ioan P. Desseanu, Paul Rotariu și Nicolau Zigre advocați.

Primindu-se propunerea dlui dr. George Popa făcută anca în consistoriu ca bisericile și școlile să nu se mai asecură contra focului la societăți straine ci la consistorie, solvind taxele asigurării în caselle diecesane, sinodul recunoscând ide'a de salutară rōga pe P. S. Sa P. episcop președinte a se pune în conțelegere cu metropoli'a respective cu eparchi'a sufragana a Caransebeșului spre a adună date pentru realizarea secura a ideei, și ascultând barbați de specialitate, a elaboră un plan și statut și a-l supune desbaterii congresului bisericesc viitor.

Reprezentățiunea celor 31 de preoți din Bihor pentru a două casatoria se va transpune congresului bisericesc din Sibiu.

### Ședința VI, la 4 maiu dupa mēdăți.

Referitor la raportul comisiunii școlare, sinodul însărcina pe comisiunea anchetaria ca la esamenele anului curent să fie cu deosebită atențiune la propunerea fragaritului, metasaritului și albinaritului în institutul pedagogico-teologic, și să faca raport sinodului viitor.

Se însărcina consistoriul aradan a nisui la înființarea bibliotecelor populare, și a reuniunilor de cântări.

Sinodul ie cunoscintiă din raportul senatului de școle că în districtul consistoriului aradan în 304 comune avem 378 stațiuni învețatoresci. Sum'a tuturor pruncilor obligați la școlă dela 6—12 ani este: 26,126, dintre cari 14,215 baeti, 11,911 fete; dela 12—15 ani de toți 14,094 dintre cari 7,530 barbați, 6,564 fete. Aū frecventat școl'a regulat dela 6—12 ani 9,269 dintre cari baeti: 6,564, ier fete 2,705; dela 12—15 ani: 1,503 barbați, 865 fete, la olalta 2,368; neregulat aū frecventat școl'a dela 6—12 ani 4,554 dintre cari 2920 baeti, 1634 fete; dela 12—15 ani: 1071, anume 635 barbați și 436 fete. Nu aū frecventat nici decum școl'a dintre cei dela 6—12 ani 12,303, dela 12—15 ani 10,653 obligați a frecventă.

Din raportul senatului de școle al consistoriului oradan se vede, că în acest district 286 comune aū 243 de școle. Obligați la școl'a de tōte dīlele sūnt 12,498, la cea de repetițiune 6,293. Cercetēza școl'a 4,815, cea de repetițiune 977. S'a facut pasi pentru frecventare mai dēsa, pentru ameliorarea salarielor învețatoresci și pentru implinirea vacanțelor. Sinodul însărcina consistoriul a continuă acēsi'a.

Ambele consistorie eparhiali se îndruma a elasi-ficā stațiunile învețatoresci în trei clase, admitēnd la concurs indiviđi cualificați anume pentru aceste clase.

### Ședința VII, la 5 maiu demință.

La ordinea dīlei alegerea asesorului ordinaru referinte la senatul strins bisericesc la consistoriul ara-

dan, în locul fostului referent Vasiliu Beleş ales protopresbiter al Totvaradiei. S'a ales cu 28 voturi din 38 ieromonachul Augustin Hamsea profesor de teologia.

Cu privire la cederea sesiunilor dela parochiile gr. c. din dieces'a Lugoșului, conform declarațiunii Ilustr. Sale Dui episcop gr. c. al Lugoșului, se îndruma consistoriul ca în nes cu recercarea și concludul analog al sinodului din Caransebeș să staruiēsca la episcopatul Lugoșului pentru cedarea sesiunilor ocupate de frații gr. catolici, fără sarcine, și pe cale amica fără procese, recercând în acest sens și pe episcopatul gr. cat. din Oradea-mare.

### Ședința VIII, IX și X la 5 și 6 maiu.

Dintre fundațiunile din districtul consistoriului aradan, fundațiunea Elena Ghiba Birta are capitalul cel mai mare, în suma de 51,020 fl. 56 cr. și fundațiunea fericitului Nicolau Zsiga din Oradea-mare în valōre peste 40,000 fl. precum și cea de Beiuș de 5—6000 fl. Fondul tipografiei romānesci din Arad, întemeiata și donata diecesei de Pré Sânti'a Sa Dl episcop eparhial Ioan Mețianu face la 31 dec. 1880 sum'a de 4661 fl. 29 cr. Bugetul ce s'a aprobat consistoriului aradan pe 1881 face: 28,675 fl., dintre cari: 12,365 fl. pentru administrațiune, ier 16,310 fl. pentru lipsele instrucțiunii. Bugetul întreg al consistoriului oradan e: 8,829 fl. 15 cr.

În acăsta ședința, sinodul a primit cu bucuria descoperirea Pré Sântiei Sale P. episcop că va visita părțile mai serace ale diecesei, din comitatul Bihorului. Sinodul a votat și din partea sa o suma de 500 fl. spre ajutorarea bisericelor la visitarea canonica a Pré Sântiei Sale, de și afara de acăsta suma s'a mai votat ajutōrie de acăsta natura în bugetul ambelor consistorie.

Se autorisă consistoriul aradan ca să vēnda cas'a preparandiei vechi din Arad în care se afla astadi alumneul tinerilor seraci, spre a cumperă pentru alumneul alta casa, mai corespondetōre recerintelor igienice. De asemene s'a primit propunerea ca banii ce rămān în fiecare an din sumele votate pentru premiarea și tiparierea cărților școlastice să-i manipuleze consistoriul separat, fără întrebuițare spre alt scop, ca astfel cu timp să se pōta face un fond anumit pentru cărțile de școlă.

Urmând referad'a comisiunii organizatōre referitor la înființarea celor două episcopie istorice în Timișōr'a și Oradea-mare, sinodul decide în acest respect, că de și anca în anul trecut a luat conclud prin care aderēza în principiu la planul împarțesit în acăsta cauza de Esc. S. P. metropolit, remis acum sinodului pentru a se pronunțiă despre el și în special, aderēza din a sa parte și la modalitățile cuprinse în acel plan despre înființarea episcopielor amintite, dar avēnd considerațiunile sale, sinodul aștepta elaborarea unui plan dela diecesele sufragane de astadi, și numai dupa aceea se va pronunțiă definitiv și special asupra înființării ce va fi înaintata congresului național bisericesc.

Desbaterea cea mai viua și lunga, la care luara parte toți oratorii fruntași ai acestui sinod, decurse asupra cestiunii fondurilor comune dieceselor Arad și Caransebeș.

Acăsta cestiune preocupa spiritele anca dela anul 1874. Sinōdele eparhiali din Arad și Caransebeș decisera alternativminte: când împarțirea fondurilor între cele 2 diecese proprietare, când administrarea fondurilor în comuniune precum e astadi. La anul 1878 ajunse treb'a în congresul din Sibiu, carele — la staruirea părților litigante — aprobă în principiu desparțirea fondurilor. Pe temeiu concludului congresual sinodul eparhial din Caransebeș decide în anul 1880 împarțirea fondurilor în proporțiunea sufletelor din cele 2 diecese,

având se capete dieces'a Aradului  $\frac{3}{5}$  părți ier dieces'a Caransebeșului  $\frac{2}{5}$  părți din toța averea fondurilor; acés't'a împărțire se se întempe negreșit pâna la 31 dec. 1880 când avea se încete activitatea epitropiei actuale a fondurilor. Conclusul sinodului din Caransebeș — carele alesese și o comisiune spre a face împărțirea — s'a comunicat sinodului aradan din 1880 tocmai dupa încheiere, astfel nu putù luá și din parte-i conclus analog; dar fiind că i se comunicase hotarirea congresului despre despartirea în principiu, sinodul aradan încredintã epitropiei fondurilor comune se pregatésca dëns'a o cheia și un plan, pe sinodul de estimp; epitropi'a inse, neavënd îndrumare și dela Caransebeș, n'a pus în lucrare proiectul împărțirii.

În urmarea acés't'a sinodul din Caransebeș sustinù conclusul seu de an, și tramise un delegat la sinodul aradan ca se esopereze împărțirea propusa. Comisiunea fondurilor comune de aici propuse sinodului primirea conclusului din Caransebeș ca se imparta fondurile perfect, pâna la 31 dec. 1882, alegënd fia-care sinod o comisiune de 6 membri, cari pe sinodul viitor din 1882 se censureze planul facënd de epitropi'a fondurilor comune pâna la finele anului curent, și pe bas'a planului se faca propunerile ulterioari pentru împărțirea factica.

Opus cu acés'ta propunere a comisiunii fondurilor comune, membrul Vincențiu Babeș face sinodului contrapunerea, că avënd în vedere cumca în anul 1878 congresul bisericesc a decretat în principiu reînființarea celor 2 episcopii istorice, în Timișor'a și Oradea-mare, și cumca acele episcopie anca au partea lor de fonduri, neputëndu-se face împărțirea drepta a fondurilor fãra ascultarea reprezentanților legali a episcopielor reînființãnde; avënd în vedere mai departe că remãnënd fondurile sub administrațiunea comuna de astãdi se pot controlã mai bine fiind interesate reciproc diecesele Arad și Caransebeș: împărțirea se se amãne pâna ce congresul bisericesc va decide în merit asupra reînființãrii episcopielor. Dupa ce membrul sinodal face amendament la propunerea comisiunii că împărțirea fondurilor se se efectuiésca precum s'a đis, remãnënd episcopielor înființãnde dreptul de a-și reclamá dela diecesele Aradului și Caransebeșului partea ce li-ar compete dupa reînființãre, ierãși în proporțiunea sufletelor de  $\frac{3}{5}$  și  $\frac{2}{5}$  părți: cestiunea împărțirii fondurilor se pune la vot nominal, și votãnd pentru propunerea comisiunii 16 deputați, ier pentru a membrului Vinc. Babeș 18 deputați, acés't'a se enuncia de primita din partea sinodului, amenãndu-se împărțirea.

Din raportul epitropiei pe anul 1880 sinodul a luat cunoscința, că la 31 decembre 1880 starea averii fondurilor a fost precum urmëza: a fondului bisericesc: 455,188 fl. 8 cr., a fondului școlar: 97,072 fl. 33 cr., a fondului pensional: 28,065 fl. 19 cr., a fondului „Balla“ de stipendie: 14,648 fl. 23 cr., a fondului con-victual aradan: 7,306 fl. 17 cr., a fondului seminarial „Rajacsics“ 3,712 fl. 87  $\frac{1}{2}$  cr., la olalta tôte fondurile: 605,992 fl. 87  $\frac{1}{2}$  cr. v. a. Afara de acés'ta avere, fondul bisericesc are mobile în valóre de 661 fl. 61 cr.; fondul școlar are o casa în valóre de 3000 fl. (preparandi'a vechia unde se afla astãdi alumneul tinerilor seraci), apoi 5557 fl. 81  $\frac{1}{2}$  cr. capital investit în institutul nou pedagogico-teologic din Arad; mai are fondul școlar o pretensiune la stat de 65,621 fl. 29 cr. v. a. fația de care statul pretinde: 30,319 fl. 39 cr. a căror compensare reciproca se aștepta; în pretensiuni dubiose fondul școlar are 9,927 fl. 31 cr. ier sub proces: 2537 fl. 58 cr.; fondul pensional are dubiose: 450 fl. 46 cr. ier sub proces 2,566 fl. 62  $\frac{1}{2}$  cr. Afara de fondurile amintite mai sus epitropi'a are sub îngirigirea sa depositat: fondul ajutoriului dela stat menit pentru ușora-

rea despartirii ierarchice a comunelor mestecate, care fond la 31 dec. 1880 face: 12,409 fl. 38 cr.

Venitul total al fondurilor, prescriș pe 1880 a fost: 42,951 fl. 75  $\frac{1}{2}$  cr., din care s'a erogat de tot 24,022 fl. 31 cr. ier 18,919 fl. 44  $\frac{1}{2}$  cr. s'a adaus capitalului. Între erogațiunile speciali se afla sum'a de 18,650 fl. data consistórielor din Arad și Caransebeș pentru scopuri de cultura. În bugetul anului 1880 de 4,440 fl. (titulo spese de administrare) s'a facut economia de 400 fl. 57 cr. Interese s'au incassat în anul 1880 în bani gata sum'a de 36,647 fl. 58  $\frac{1}{2}$  cr. Pe anul 1881 s'a votat epitropiei un buget de 4,540 fl. pentru speșele de administre. Pentru revisiunea socoților epitropiei de pe anul 1880 s'a esmis o comisiune de doi care va avé se se întrunésca la revisiune împreuna cu cea din Caransebeș și se faca raport sesiunii viitóre sinodale.

În fine membrul și protonotarul sinodului dr. George Popa în numele celor preșenți mulțamesce Pré Sânti-tului P. episcop președinte sinodal pentru înțelëpt'a conducere; ier Pr. Ssa dorind tuturorora caletoria ferici-ta, încheia sinodul.

**Omicron.**

### Mohamed-El-Sadye pașã, beiu de Tunis.

Cestiunea Tunisului a devenit o cestiune de prim'a ordine. Diuaristic'a lunei întregi se ocupa de ea, în deosebi inse cea franceșã și italianã. Trupele franceșe, intrate pe teritorul Tunisului, au și avut ciocniri cu crumirii.

Se șete, că scopul franceșilor este numai d'a-și întari influința la Tunis, care în timpul din urma a scađut mult în favorul italianilor, și astfel acés'ta lupta se pôte considerã ca lupta între franceși și italieni.

Gasim interesant d'a publicã în acest numer portretul beilului de Tunis, de care aparțin și crumirii, de și numai dupa nume

**I. H.**

### B o n b ó n e.

Convorbire între dõe femei.

— Mi-a đis că sânt rumena ca un trandafir!

— Da, ca un trandafir... galben!

\*

— Dn'a Y. e o femeia perduta, — đicea un óre-care moralist de profesiune.

— Da, — i se respunse, — pôte se fia perduta, pentru că n'ai gasit'o đta.

\*

Convorbire între o muma și fiica sa:

— Nu mai plãnge fetițo! Ai se te faci urita!

— Mama, mult trebuie se fi plãns tu!!

\*

A. Dumas, vorbind despre femei, đicea într'o đi: Curióse sânt femeile: Or nu se gãndesc la nimic, or se gãndesc la alt-ceva!

\*

În ce s'asémene vinul cu femeia?

— În tinerete.

— De ce?

— Pentru că cu cât sânt mai tineri, cu atât sânt mai imbetatori.

### C e e n o u ?

Cununi'a moștenitorului de tron Rudolf cu principes'a Ștefania s'a facut marți la 10 maiu în Vienna. Ceremoni'a s'a inceput la 11 óre din đi, în biseric'a Augustinilor, celebrãnd cardinalul-mitropolit principele Schwarzenberg, cu asistința stralucita. Dupa cununia jun'a parechia a primit felicitãrile; dupa mēđãdi

la 5 ore se dete un splendid prânz de curte, la care luara parte toți membrii familiilor imperatresci și regesci și demnitarii înalți. După aceea parechi'a nouă a mers cu trasur'a la Laxenburg, unde va rămâne până la 18 l. c. și atunci va vini la Budapesta.

**Conferința românilor din Ungari'a și Transilvani'a** în cauz'a ținutei urmânde cu ocaziunea alegerilor dietali și-a luat deja începutul. Deschiderea s'a întemplat în 12 maiu st. n. prin o cuvântare a parintelui archimandrit Popea. Despre decurgerea conferinței vom raporta în numărul viitor.

**Sciri personale.** Maj. Sa regele a conferit Pr. SSale parintelui episcop de Gherla Ioan Szabó crucea de mijloc cu stea a ordinului Francisc Iosif.

**Hymen.** Dl *Dimitrie Jovitia*, inginer la căile ferate în Români'a gar'a Slatina, de origine de Jadani în Banat, și-a incredințat de soția pe deșor'a Fabia Damsa, fiic'a parocului Ioan Damsa din Seceani.

**Societatea „Petru Maioru“** va ține în 15 maiu st. n. ședința generala ordinara de încheiere a anului școlastic 1880/1. Agendele ăilei sunt: Dl C. Groza, med. cetesce: „Recensiuni asupra opului „Bihari român irók“ de S. Márki“. Dl I. Negreanu med. declameza poesi'a „Ostașul orbit“ de Elia Traila. Dl D. Horvath, ascultator de filosofia cetesce „Nunt'a“ un episod din operatul seu intitulat „Amaraciunea clocoilor“. Funcționarii din comitet își cetesc rapôrtele anuali.

**Maial românesc în Cluș.** Junimea româna dela universitatea din Cluș va arangia la 2 junie st. n. un maial în favorul Societății sale de lectura. Maialul se va ține în aren'a Societății de dat la semn, ier deca timpul nu va fi favorabil, în sal'a acelei Societăți. Comitetul arangiator e compus astfel: Nicolau Hosszu președinte, Pompiliu Pipoș, secretar, Octaviu A. Cotoș, Alesandru Dragoș, Petru Dulfu, Basiliu Dumbrava, Iuliu Herbay, Andreiu Micu, Beniamin Popu, Alesandru Popu, Emiliu Poruț, Romul Presia, membri.

**Reuniunea sodalilor români din Brașov** a arangat a două ăi de Pasci un concert declamatoric-musical. Acesta, precum ni se împartașesce, a reeșit bine; atât declamatorii, dnii Oproiu și Voicu, cât și chorul Societății au mulțamit pe toți. Pecat înse, că publicul nu spriginesce mai calduros nisuițele nobile ale acestei reuniuni, în a cărei frunte dl parintele paroc Baiulescu desvôlta o activitate atât de laudabila.

**„Români'a Juna“**, precum ni se scrie din Vienna, nu și-a putut serba aniversarea a dece a înființării sale, căci comisariul de poliția a pretins ca mai ântăiu disertațiunile și textul toasturilor să i se arate. Nepuțând satisface acest'a, căci nu erau tôte scrise, serbarea se amână pe alta-data.

**Din Bilanțul al 49-le al Societății Assicurazioni Generali** reproducem următoarele: Percepțiunile premiilor în an. 1880 fac 10.595,506 fl. 76 cr. în bani gata; portfoiul acțiilor de premie dela clasea daunelor cauzate prin foc s'a urcat cu 4.606,933 fl. 61 cr. și face de present 13.676,187 fl. 60 cr. În an. 1880 s'au esolvit prin Societate pentru daune o suma de 8.004,562 fl. 73 cr., din care pe Ungari'a cade o suma de 1.785,206 fl. 36 cr. Proventele capitalielor manipulate prin Societate față de anul trecut s'au urcat cu 128,451 fl. 98 cr. la 994,042 fl. 92 cr., fondul de reserva întemeiat din motivul fluctuațiunii cursului papirelor a crescut cu 211,187 fl. 71 cr. la 500,046 fl. 3 cr. Prin acțiunile noue edate în anul trecut în 1000 bucăți averea radicala a Societății s'a marit cu 1.050,000 fl., sum'a de 1.009,340 fl. solvita ca agio după acele acții s'a adaus în întreg cătra fondul de reserva. Portfoiul clasei asigurațiunilor de viața arêta 62.109,045 fl. 67 cr. capital și 166,724 fl. 45 cr. renta, ier fondul de reserva al acestei clase

este 15.449,019 fl. 78 cr. Societatea în an. acest'a dă după acțiunile solvite cu 315 fl. o dividenda de 180 franci în aur. La consiliul direcțiunii s'a ales în anul acest'a de membru și Alesandru Hegedüs.

### Cronic'a lumei.

**Asupra Românilor de peste Balcani** cetim în „Mesagerul Brailei“ următoarele: Pe teritoriile cedate Greciei locuiesc o mulțime de Români. De și porecliți de înțelepciunea bizantina „Cuțovlahi“, totuși ei ăic cu peptul deschis, că, de și departe de tulpin'a muma, de și n'au avut fericire ca cutare seu cutare membru al fostului congres, să se fi ocupat de limb'a lor, totuși sunt în deplina posesiune a simțimentului și a consciinței dreptului lor, și nu vor să renuncie la limb'a, la naționalitatea lor. Tari în dreptul lor, au protestat chiar în limb'a lor românesca la conferințarii din Constantinopole. O nenumerala mulțime de Români dela Pind, sunt astași condamnați, în contra voinței lor, a deveni Greci! În față strigatului lor de desperare dator'a naționala ne sil esce ca să deschidem frașesce brațele noastre Românilor dela Pind și să le înlesnim aședarea lor pe câmpiile manôse dar ânce nelocuite ale țerii nôtres. Constituțiunea ne opresce de a popora Români'a cu alte colonie de cât cele de ginte latina. Să deschidem deci porțile și să ajutăm emigrarea Românilor din Tesali'a în Români'a libera!

**Trei saracaciosi.** Ducele de Westminster, al căru venit se urca la 800,000 livre sterlinge, pôte fâra a se atinge de capital, cheltui pe ăi 50,000 fr. adeca 35 fr. pe minut. Senatorul american Jones de Nevada poseda un venit de un milion de livre sterlinge, seu 25 milioane de franci pe an, ceea ce dă, în cifre rotunde, 50 franci pe minut. În fine, D. Mackay, care acum locuesce în Paris, are un venit de 2.750,000 livre sterlinge, care i permite a cheltui 180,000 fr. pe ăi, 7500 pe ora și 125 fr. pe minut. Ieca dar „doue miliarde trei sute șapte-deci și cinci milioane de stare publica împartăși între trei indiviși“.

**Agerimea unui câne.** Femeia unui avut arendași din Angli'a, scrie „Buletinul societății animalelor din Franci'a“, are o sora care locuesce pe o moșiora învecinata cu a sa. Spre a înlesni comunicațiunile dese între locuitorii ambelor case, s'a aruncat drept punte o scândura peste un șanț de o adâncime ore-care. Când copii dela o casa au să mërğa la matușă care locuiesce peste șanțul din chestiune, ei sunt incredințați în paza unui brav câne. Acesta opresce mai ântăi pe copii când sosesc în față puntei. Apoi i trece câte unul ținând tare de stofa îmbracamintei lor și veghind cu grijire asupra celor mai mici mișcări ale lor. După ce s'au asigurat toți copii și după ce acestia au ajuns la destinațiunea lor, cânele se aședă cu gravitate și aștêpta cu rabdare întôrcrea lor pentru a-i conduce în-apoi în același chip.

**Justiția algeriana.** Un indigen algerian maritase pe fiica sa cu un frances. Într'o ăi, jun'a femeia vine cu ochii în lacrimi, să se plânga tatalui ei că barbat o palmuise. — A îndrasnit să ridice mân'a asupra ta, — strigă arabul cu o mân'a plina de indignațiune. — Da, tata. — Acest'a e insult'a cea mai grava ce a putut să-mi faca, și ea cere resbunare. Și... pif! administrêza junei femei o alta palma, strigând: — În-tôrce-te la acel miserabil, și spune-i ce fel de om sunt eu. El a lovit pe fiic'a mea; eu i-am batut nevêst'a. Sântem chit.

Proprietar, redactor respundator și editor:

**IOSIF VULCANU.**

